

บทที่ 3

ระเบียบวิธีศึกษาวิจัย

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากพื้นที่ศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของประชากร ตลอดจนความคิดเห็นต่างๆ ของประชากรในพื้นที่ศึกษาที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลส่วนนี้ได้มาจากการตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพเสริม รายได้ รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน ป่าไม้ ในอดีตและปัจจุบัน

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม เนื่องจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และช่วงหลังฟื้นฟูระบบนิเวศต้นน้ำ ที่ดินทำกิน

1.4 ข้อมูลที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม นอกจากนี้ข้อมูลในส่วนนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ การอภิปราย การสังเกตในพื้นที่ศึกษา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ที่อยู่ในรูปของรายงานทางราชการ หนังสือ งานค้นคว้า บทความวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.2.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำยาว อำเภอองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 5 หมู่บ้าน มี 123 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 240 คน

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรในพื้นที่ชุมชนที่ศึกษาเก็บข้อมูล

หมู่บ้าน	ชาติพันธุ์	จำนวนครัวเรือน
1. บ้านขุนแหง	เย้า	40
2. บ้านห้วยโป่ง	เย้า	11
3. บ้านแม่หยวก	คนเมือง , เย้า	30
4. บ้านท่าเจริญ	คนเมือง	30
5. บ้านธารสวรรค์	มูเซอ	12
รวม		123

3.2.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. การศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่อาศัยอยู่ในเขตลุ่มน้ำนางว จังหวัดลำปาง จำนวน 10 คน โดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีเกณฑ์การคัดเลือกต่อไปนี้คือ เป็นกลุ่มผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้สูงอายุ หรือสมาชิกในหมู่บ้าน ซึ่งรู้และมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ สามารถลำดับเหตุการณ์หรือบอกประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับวิธีชีวิตการปฏิบัติ และการได้ผลประโยชน์จากป่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้

2. การศึกษาการมีส่วนร่วม และวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ศึกษาจากหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกที่สามารถให้ข้อมูลได้ 97 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane' แต่เพื่อลดระดับความคลาดเคลื่อนของข้อมูลให้เหลือน้อยลง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงกำหนดเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 ครัวเรือน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 123 ครัวเรือน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก (Lottery) หาเลขที่บ้านของกลุ่มตัวอย่างจากหมายเลขที่บ้านตามในสำเนาทะเบียนราษฎรของชาวบ้าน จนครบ

3.3 เครื่องมือ และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา โดยใช้แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยชุดคำถามที่แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของชุมชน

ข้อมูลส่วนนี้ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลด้านประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้สำหรับศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชน

ส่วนที่ 2 ลักษณะของชุมชนในพื้นที่

ข้อมูลในส่วนนี้ใช้สำหรับศึกษาอาชีพของชุมชน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ปัญหาคุณภาพของที่ดิน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารของประชากร

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำ

ข้อมูลในส่วนนี้ใช้สำหรับศึกษาบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ

ส่วนที่ 4 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจัดการทรัพยากรป่าไม้

4.1 การใช้ประโยชน์ หมายถึง วิธีการใช้และลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

4.2 การดูแลรักษา คือ การมีจิตสำนึกในการบำรุงดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน

4.3 การมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการป่าไม้

4.4 การสร้างเครือข่าย หมายถึง หากการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่หนึ่งสำเร็จและได้ผลตามแผนงานที่วางไว้แล้ว จะต้องมีการขยายเครือข่ายไป

ปฏิบัติในพื้นที่ชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงต่อไป

ข้อมูลในส่วนนี้ใช้สำหรับศึกษาจิตสำนึกของชุมชนในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนข้อมูลทางสังคม

ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็น / ข้อเสนอแนะ

ข้อมูลในส่วนนี้กำหนดไว้เพื่อให้ชุมชนได้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน

3.4 วิธีการเก็บข้อมูล

1) วิธีการสัมภาษณ์ เป็นแบบทางการ และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เช่น ประชากรในพื้นที่ หัวหน้าครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน พระสงฆ์ อ.ส.ม. ฝ่ายต่างๆ ครู เกษตรตำบล

2) วิธีสังเกต การสัมภาษณ์อย่างเดียวไม่อาจได้ข้อมูลที่แท้จริง เพราะชาวบ้านไม่กล้าพูดความจริง จึงต้องสังเกตฐานะทางครอบครัว เช่น มีรถยนต์หรือไม่ ที่วี ตู้เย็น เฟอร์นิเจอร์ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ สัตว์เลี้ยง พืชสวน ซึ่งจะช่วยให้เราได้ข้อมูลประจักษ์เป็นหลักฐาน

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือการเข้าไปตีสนิทแบบเจาะลึก สัมภาษณ์ความเห็น และข้อโต้แย้ง

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือการสังเกตและจดบันทึกเท่าที่พบเห็นโดยผู้ศึกษาเองโดยเฉพาะ

การบันทึกข้อมูลสนาม ได้แก่ การออกไปศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงที่ประชาชนประกอบอาชีพและลักษณะการอนุรักษ์ป่าไม้

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชนลุ่มน้ำงาว

1. การแยกแยะข้อมูล
2. การจัดลำดับหมวดหมู่ข้อ
3. การจัดลำดับความสำคัญ
4. เชื่อมโยงความสัมพันธ์ข้อมูล

สำหรับข้อมูลที่ให้ในเชิงสถิตินำมาวิเคราะห์ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วจะใช้วิธีการพรรณนาตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำข้อมูลข้างต้น ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อนำไปเสนอในรูปตารางสถิติ ดังรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลแต่ละส่วนจะนำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปตารางตารางสถิติ ด้วยค่าสถิติที่สำคัญคือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
2. การวิเคราะห์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินและพื้นที่ป่าไม้ของประชาชนลุ่มน้ำจาว ด้วยการนำเสนอในรูปตารางข้อมูล โดยพิจารณาว่าจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้ประโยชน์ที่ดินและประโยชน์จากป่าไม้ในด้านต่างๆ มีจำนวนมากน้อยเพียงใด
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม ของชุมชน ด้วยการทดสอบค่าสถิติ T-test
4. เกณฑ์กำหนดพิจารณาระดับการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ได้กำหนดค่าคะแนนเฉลี่ยไว้ดังนี้

ในการเปลี่ยนแปลงความหมายของผลคะแนน ใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเกณฑ์ในการแปลผลคะแนน โดยกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณาดังนี้

$$(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / \text{จำนวนระดับ} = (4-1) / = 0.75$$

การมีส่วนร่วมของประชาชน	คะแนน
มีส่วนร่วมมาก	4.00 - 3.26
มีส่วนร่วมปานกลาง	3.25 - 2.51
มีส่วนร่วมน้อย	2.50 - 1.76
ไม่มีส่วนร่วม	0.00 - 1.00